

Observatoriulu ese de done ori in septemana, mercuria si sambat'a.

Pretulu

pontru Sibiu pe 1 anu intragu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intragu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunje se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunje postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunna Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 19.

Sibiu, 4/16 Martiu 1878.

Anulu I.

Independenti'a judecatoriloru regesci in Ungari'a si Transilvani'a.

(Fine.)

Citindu cineva cu luare-aminte raportulu dlui Perczel cu care'si motivédia proiectulu seu, se va impedece la câteva locuri de simptomele cele mai pronuntiate, din care cunosci, că elu lupta pentru omnipotenti'a ministrului asupra judecatoriloru. Dn. Perczel afla, că legea din 1871 are mai multe scaderi batătorie la ochi (több kirívó hiány). Numai dupa siese ani atâtea defecte? Cumu? A fostu acea lege creata de vreunu improvisatoru, n'a trecutu ea cá proiectu prin consiliulu ministeriale, prin sectiuni dietali, prin pén'a vreunui bunu legistu, prin debaterile camereloru, si creatorii ei n'au avutu la nasulu loru modelle europene?

Dn. Perczel afla intre altele, că afara de cele doue casuri de amovibilitate, prevediute in legea din 1871, sunt mai multe alte casuri importante de amovibilitate (több fontos eset); dara nu anumesce nici-unulu; cere numai cá remediulu auctorisatiunea, cá in casuri de acelea se póta stramuta pe judecatori pre câte 6 luni (pag. 6 a raportului). Aci dara lucrulu ese asia, cá restantiele aru fi numai pretestu, éra stramutarea pe 6 luni se demasca cá pedépsa, pe care ministrulu se o póta repeti asupra aceleiasi persóne ori-candu ii va conveni; cá-ci adeca nu stá nicairi, cá pe unu judecatoriu pedepsitu cu esiliu de 6 luni dela statiunea si famili'a sa, ministrulu se nu'lu mai póta trimite si a dou'a óra pe alte siese luni airea.

In cátu pentru stramutarea totala din pedépsa, se dice in proiectu (§ 3), cá dupa intrarea sententiei in putere legale, ministrulu in terminu de 6 luni de dile este obligatu a midiuloci la Mai. Sa stramutarea judecatoriloru pedepsitu. Nu cumu-va sententi'a se supune Mai. Sale spre confirmare séu cassare? Intielega jurisconsultii Europei acésta procedura, noi ne marturisimu nesciinti'a, cá nu o pricepemu de locu. Sententi'a intra de es. in poterea ei la 1 Iuliu; din tenórea ei judecatoriulu condamnatu scie ce pedépsa 'lu astépta: cu tóte acestea ministrului se i se dea dreptulu de a'lu mai pedepsi si elu, tienendu'lu pana in ajunulu anului nou intre focu si apa. Se dice apoi, cá dupa 6 luni sententi'a tribunaleloru corectionali nu mai are valóre, déca ministrulu in acelu restimpu nu a midiulocitu permutarea judecatoriloru condamnatu. In acestu casu

ce rola aru avea tribunalele si curtile inalte? Noi nu o spunemu, isi voru spune-o ele.

Dupace ne fu vorb'a despre responsabilitatea judecatoriloru, ar trebui se ne ocupamu si de responsabilitatea ministriloru, asia precumu e stabilita si regulata prin legi in câteva staturi europene. In sensulu proiectului de lege ce ne stá de inainte, nu ar mai poté fi vorba de independenti'a judecatoriloru; asia cu atátu este necesitatea mai imperiósá a se crea lege pentru cea mai stricta responsabilitate a ministriloru; cá-ci astadi de es. potu se fia intr'o tíera totu ministrii frati buni cu archangelii Michailu si Gavriilu, caroru inse preste puçinu se le succéda altii, adeverati tirani, ómeni de nimicu si chiaru talhari, precumu se vedusera in secolulu trecutu in Angli'a*), éra in Franci'a chiaru si in dilele nóstre sub Ludovicu Filipu**) si Napoleonu III, in Churhessen unu adeveratu tiranu***), in Romani'a unu hotiu cá greculu Vilara, in Greci'a deunadi trei condamnati pentru simonia, in Austri'a câteva asia numiti „Geschäftari“. Dara se facemu abstractiune de caracterulu ori-carui ministru, se tienemu in ochi numai actual'a sisthema gubernementala si alaturea cu ea opiniunile si sentimentele nationali a le ministriloru. Diariele magiare din opozițiune publica de cátuva timpu pe tóte tonurile, cá de es. ministrulu Colomanu Tisza uresce din totu sufletulu pe natiunile nemagiare, éra mai virtosu pe romanii si pe sasii din Transilvani'a. Asia ne spunu ele. Noi scimu numai una: cá inainte cu cincini ani, unu deputatu pre candu se aflá in opozițiune, a disu in siedinti'a publica a dietei, cá déca valachiloru nu le placu legile, la care'i supune natiunea magiara, se se duca la Bucuresci. Ve aduceti aminte, cá acelu sarcasmu a produsu atunci in totu corpulu natiunei nóstre resimtiulu generale si a fostu comentatu câteva septemani prin diarie. Mai tardiu acelasi deputatu se facu ministru presedente. Multi se mirá, cá anume romanii intempnara ministeriulu seu cu absoluta neincredere, in care mesurile luate anume in causele nóstre eclesiastice si scolastice, cumu si câteva processe de pressa intentate foiloru romanesci pentru nimica tóta, apoi charthiile care s'au aflatu in ar-

*) Epistolele politice ale lui Iunius.

**) Teste et Cubière, condamnati infamu si esilati.

***) Hassenpflug, supranumitu Hassentfuch.

chivulu episcopului Olteanu, ilu confirmara de se póte, si mai multu. Asia dara, déca ministrulu Perczel are causa de a se teme de independenti'a judecatoriloru, nationalitatile au indieciutu mai grava a se teme de independenti'a ministriloru; éra acésta causa devine in Transilvani'a imperativa, pre cátu timpu press'a romanésca si germana din acésta tíera geme sub jugulu greu alu §-loru 300 et 302 din codicele penale, in poterea caruia unu singuru suspinu de dorere, o espressiune altumentrea innocente, dara dorerósá, se póte califica de cátra procuroru cá delictu infricosiatu. Dara ce press'a? Pre cátu timpu ministeriulu ii este data mana libera, adeca potestate absolutu discretionaria asupra locuitoriloru acestei tíeri, unde mai póte fi aci vorba de incredere, inca nici atunci, candu ministrii unui statu aru fi alesi dintre cei 40 de santi séu martiri.

Transilvani'a.

Sibiu, 15/3 Martiu. Pe la inceputulu lunei c. disparuse neo'a mai de totu din regiunile centrali a le acestei tíeri si se mai vedea numai la munti; dara in 8 si 9 a ninsu si ploatu cu furtune in tóta tíer'a acésta. De a séra dela 8 óre ninse tóta nóptea si continua astadi cu ventu furiosu, care ne aduce aminte dilele lui Martiu din 1848, in care trupele austriace cu cele rusesci si pe urm'a loru mai multe mii de refugiatu s'au retrasu dela Sibiu si Brasiovu in tíer'a vecina, spre a scapa de inaintea basi-bozuciloru de atunci. In Romani'a nu a fostu érna lunga si grea cá in alti ani; celu pucinu diariele din capitala spunu, cá pe acolo au dile frumóse de primavéra; éra dela economii nostrii de vite, margineni si saceleni, cáti mai tienu turme in Romani'a aflamu, cá acelea au ernatu bine preste asteptare, ceea ce intre evenimentele bellice actuali au fostu pentru ei adeverata gratia dumnediesca. De altu-mentrea starea acestei clase importante a locuitoriloru Transilvaniei se schimba pe anu ce merge, tocma in sensulu oppusu din ceea ce fusese escelent'a idea a imperatului Iosifu II, adeca: economii de vite romani in locu de a imigra, séu inca i a remané in Transilvani'a cáti sunt, ei emigra neincetatu si se asiédia pe la mosii, parte mare inse si pe la orasie renumite de comerciulu loru, cá Brail'a, Galati, Ploiesci, inca si

Foisiór'a „Observatoriului“.

O poveste frumósa.

Dedicata feteloru frumóse

de Principes'a de Beaumont.

Au fostu odata unu seignoru, care avea doue fete gemene, carora le-a datu doue nume ce se potriveau de minune. Pe una, care era fórt frumósa, o numi Bélota, éra pe a dou'a, care era fórt uríta, o numi Laidronetta. Ele au fostu incredintiate la institutori si pana la alu douisprediecelea anu au fostu lasate la invetiatura. Inse dupa aceea mam'a loru facu o prostie, de óre-ce fara cá se cugeta, cá ele mai avéu inca multe de invetiatu, le duse la petreceri. Feteloru le placea se'si petréca si erau prea multumite a vedea lumea asia, cá si in decursulu lectiuniloru ele nu se ocupau decatu de petrecerile loru. Urmarea fu, cá institutori incepura a le fi uríti. Ele inventau o miie de preteceste cá se nu invetie. Asia se intemplá, cá odata avéa se celebredie diu'a naserii loru; de alta-data erau chiamate la unu balu séu la o adunare, si prin urmare trebuiau se se gatésca, ba se intemplá adesea, ca ele scriau bilete institutoriloru, in care 'i rugau cá se nu via la lectiuni. De alta parte institutori, cari vedéu cá cele doue fetite nu mai avéu placere se invetie, nu se prea inbuldiau a le da lectiuni, pentru-cá in tíer'a aceea, institutori nu da lectiuni numai pentru cá se castige bani, ci mai multu pentru placerea de a vedé progredandu elevele loru, si asia fetite se simtiéu prea multumite. Ele ajunsera asia pana la alu cincisprediecelea anu, si in etatea acésta Bélota se facuse asia de frumósa, încátu era admirata de toti, cáti o vedea. Candu mam'a 'si ducea fetele in societate, toti cavalerii faceu curte Bélotei. Unulu 'i laudá guriti'a, altulu ochisiorii, manisióra si tali'a ei, si pe candu 'i se facéu aceste laude, nici nu se gandéu cá sor'a ei ecستا si ea pe lume. Laidronetta murea de necasu, pentru-cá era

urita, si-o cuprinse unu desgustu fórt mare asupra lumei si asupra societatoru, unde tóte onorile si preferintiele se indreptau numai la adres'a sororei sale. Ea se decise deci ca se nu mai cercetédie societatile, si intr'o di fiindu chiamate éra si la o petrecere, ce avea se se termine cu unu balu, ea dise mamei sale, cá are durere de capu si cá doresece se remana acasa. Dara acasa 'i era urítu de mórté, si pentru cá se omóre tempulu, se duse la bibliotec'a mamei sale, cá se caute unu romanu, inse spre durerea ei, soru-sa luase chiai'a cu sine. Tatalu seu inca avea o biblioteca, acésta inse cuprindea numai carti seriósé, pe care ea le ura din sufletu. Dara cu tóte acestea se vedíu nevoita se ia una. Acésta era o colectiune de scrisori, si deschidiendu dete preste urmatórea scrisóre:

„Me intrebí, cá de unde vine, cá parte mare a feteloru frumóse sunt próste si stupide? Eu credu cá'ti pociu spunu caus'a. Acésta nu este, pentru-ca ele nascendu-se, aru primi mai pucinu spiritulu cá celelalte, ci pentru-ca ele 'lu negligédia si nu 'lu cultiva. Tóte femeile sunt vane, ele voru se placa. O femeia uríta scie, cá ea nu póte fi iubita pentru frumseti'a fetiei, ceea ce 'i inspira ide'a cá se se distinga prin spiritulu seu. Prin urmare ea studiadia multu si ajunge se fia amabila chiar in contra naturei. Cea frumósa din contra, n'are decátu se se arate, pentru-cá se placa, si vanitatea ei este satisfacuta. Nereflectandu nici-odata, ea nu cugeta, cá frumseti'a ei nu va dura totu-déuna, si de altcum ea este atátu de multu ocupata cu gatél'a sa, cu grigea de a cerceta petrecerile pentru ca se se arate, se primésca laude, in catu nu 'i aru remanea tempu se'si cultive spiritulu, chiar si déca aru simti necesitatea. Ea devine deci o prósta, ocupata numai cu copilarii, gateli si spectacole. Acésta duredia pana pe la treidiecele de ani, celu multu patrudiecele, déca cumva variol'a (versatulu) séu vreo alta bóla nu dá preste ea cá se 'i strice frumseti'a. Inse candu cineva nu mai este tineru, nu mai póte invetia si asia acésta femia frumósa, care acuma nu mai este frumósa, remar' o prósta pentru totu restulu vietiei sale, de si natur' o daruise cu totu atátu

spiritu cá si pe celelalte, pre candu cea urita, care au ajunsu a fi fórt amabila, 'si bate jocu de bóle si de betranétie, care nu 'i potu strica nemica . . .“

Laidronetta dupa ce au cetitu acésta scrisóre, ce parea a fi fostu scrisa anume pentru ea, se decise se profite de adeverurile pe care 'i le descoperise. Ea 'si rechiama institutori, se aplica la lectura, face reflecțiuni judiciósé asupra lucrurilor cetite si in scurtu tempu ea ajunge a fi o copila de merite. Candu trebuia se mergea cu mama sa in societate, ea totudéuna 'si petrecéa nunai cu persóne de acelea, in cari observá spiritulu si logica, 'i intrebá asupra celoru mai diferite obiecte si 'si ficsá tóte acele lucruri bune, despre cari 'i audia vorbindu; ba se dedá a si-le si notá, pentru cá se nu le uite, si candu era de sieptesprediecele ani, ea vorbea si scriá atátu de bine, in cátu tóte persónele de óresi-care meritu simtia placere a 'i face cunoscintia si a intra in corespondentia cu ea. Amendoue sororile se maritara in aceea-si di. Bélota luá de barbatu pe unu principe, care era frumosu si n'avea decátu douediecele si doi de ani. Laidronetta se maritá cu ministrulu acelu principe, care avea patrudiecele si patru de ani.

Acesta recunoscuse spiritulu acestei copile si o stimá prea multu, dara pentru ca faci'a aceleia pe care o luase de socia nu era de asia, ca se 'i inspire amoru, elu revelá Laidronettei, ca nu simte decátu amicitia pentru densa. Acésta era totu ce pretindea ea si nu era de locu jalusa de soru-sa care se maritase dupa unu principe, care era fórt inamorat de ea, nu se putea desparti nici macaru unu minutu de ea si o visá in tóte noptile. Bélota se simtia fórt fericita in decursu de trei luni; inse dupa acésta barbatulu ei care o vediu de tóte dilele, incepú a se deda cu frumseti'a ei si a se cugeta, cá nu trebuia se renuntie la tóte pentru femeia sa. Se ducea deci la venatóre si intreprindea alte excursiuni de petrecere fara soci'a sa, ceea ce Bélotei 'i se parea fórt ecstraordinariu: pentru-cá ea se magulise cu ide'a, cá barbatulu ei o va iubi totudéuna in acelasi gradu, si acuma vediu ca amoru lui incepe din ce in ce a se reci, se simtia cea mai

Mizilu, Buzeu, Calarasi etc. Multime de familii au saracitu cu totul aici in Transilvani'a; anume din Sacele si din alte comune muntene remanu si case parasite, ca-ci familiile se tragu succesive la averea cata le mai remase in Romani'a, care castiga in trensele unu elementu nationale curatu, frumosu, bine facutu, laboriosu. Asia se implinesce in catuva dorinti'a fanaticului deputatu br. Orbán Balázs, care in faimósele sale publicatiuni doresce din sufletu, cá romanii din Sacele (7 sate) se dispara si se remana numai secuii cei supranumiti Ciangai (Csángó). Amu disu, cá dorinti'a lui se implinesce numai in catuva, pentru-ca si pe ciangai ii audi in tóte dilele dicundu in dialectulu lor: Menyunk a tzárába, ne mai szokotaljunk itt sokat, mert hiába povesztálunk, nines miből élni.*) Si in adeveru cá si dintre ciangai trecu mereu, barbati cu femei si se stabilescu in Romani'a cu atatu mai usioru, cá acésta rassa magiara a ciangailoru, de origine si faptura cu totul misterioasa, este singura din tóte, care se impaca si se assimila mai usioru cu elementulu romanescu.

Unii margineni au inceputu a'si érna vitele lor de pucini ani incóce in „Campi'a“ Transilvaniei pe la câte unu dominiu boierescu. Aceiasi economi cunoscú bine Bulgari'a, Dobrogea, Basarabi'a romanésca, pe unde au petrecutu multe erni; densii inse ne asigura, cá saraci'a si calamitatea poporului nicidecumu nu era mai mare in Bulgari'a sub turci, decâtu este ea pe „Campia“. Cerealiile nu aru fi scumpe, dara poporul nu mai are nimic pe ce se mai cumpere, pentru-ca executiunile 'iau luatú totu.

Esecutiuni! tocma citimu in diariile din capital'a Ungariei, cá mai deunadi s'au comunicatu adunarei municipale unu raportu, din care ese d. e., cá in lun'a cutare spre a scóte 2400 fl. restantie, s'au facutu la 12 mii spese de executiune. Spese in adeveru fabuloase, la a caroru lectura mintea omului stá pe locu.

— Adunarea generale a institutului Albina din Sibiu se tienú in tóta regul'a in 12 si 13 a le l. c. Actionarii din afara, cumu din Banatu, dela Blasiu etc. isi avura aci pe reprezentantii lor. Din revisiunile comisionali esmise de cátra adunare a rezultatú, cá apoi unulu din cei mai aprigi criticatori ai administratiunei in alta di isi retrase inculparile sale in faci'a adunarei, care din partea sa aprobandu bilantiulu anuale, votá totu-odata consiliului administrativu si comitetului de revisiune recunoscintia si multiamita. Castigulu anuale netto este de 33230 fl. 24 cr., din care actionarii primescu 9%, éra 1140 fl. 40 cr. se trecu la comptulu de castigu si 365 fl. se dau spre scopuri filantropice; de si acestu institutu nu este filantropicu, precumu s'a observatu cá credu unii omeni din mare eróre, ci este institutu de castigu,

*) Se mergemu in tíera (in Romani'a) se nu ne mai socotimu multu, cá vorbimu indesiertu, candu nu avemu din ce traí.

nefericita fíntia din lume. Ea 'i se plangea, 'i facea imputari, se certá si éra si impacá, inse lamentarile ei innoindu-se pe fiacare di, principelui 'i se urí de a o mai asculta. Intr'áltele Bélota dobandindu unu pruncu, slabi si frumseti'a ei disparea vediendu cu ochii asia, cá in fine barbatulu ei, care o iubise numai pentru frumseti'a ei, acuma nu o mai iubea. Superarea ce o consumá 'i stricá si mai multu faci'a, si pentru-ca nu scia nemica, conversatiunea ei era fórte monotóna. Celoru tineri li se ura cu ea, pentru-ca era totu trista, éra celoru mai inaintati in etate si care avea bunulu simtiu, inca li se ura cu ea, pentru-ca era prósta asia, cá se affá singura diu'a intréga. Ceea ce maria si mai multu supararea ei, era, cá Laidronetta soru-sa era fínti'a cea mai fericita din lume. Barbatulu ei o consultá asupra afacerilor, 'i comunicá tóte ideile sale, urmá consiliiloru ei si pretutindenea dicea, cá: socia' lui este cea mai minunata amica din lume. Principelui insusi, care era unu omu de spirit, 'i placea se conversedie cu cumnata-sa si dicea, cá nu se póte retienea de a nu casca chiaru dupa o diumetate de óra, candu se affa cu Bélota, pentru-ca ea nu scie se vorbésca, decâtu numai despre toalete, la care elu nu se pricepea de locu. Desgustulu pentru femeia sa crescú asia de multu, cá elu o tramise la tíera, unde avea tempu se 'i se urasca dupa placu, si unde aru fi muritu de suparare, déca sor'a ei Laidronetta nu aru fi avutu bunetatea se o cercetedie cátu putea mai desu. Intr'o di, pe candu se incercá se o mangaie, Bélota 'i dise: dara sora draga, cum se face, cá ecista diferentia intre mine si intre tine? Nu pociu se nu vediu, ca tu ai fórte multu spirit, pre candu eu sunt o prósta, de si candu eramu copile ne diceau, cá minte avemu un'a cá si alt'a. Atunci Laidronetta 'i istorisi aventur'a sa si 'i dise: tu esti fórte suparata pe barbatulu teu, pentru-ca te au tramisu la tíera, si totusi impregiurarea acésta, care tie ti-se pare cá cea mai mare nefericire a vietiei tale, póte se facea fericirea ta, déca vei vrea. Tu inca nu esti de nouesprediece ani, ceea ce aru fi prea tardiu, pentru cá se te aplici la studii in midiuloculu distractiuniloru ora-

banca si cassa de economii, cá ori-care alta, destinata a da bani imprumutu cu procente moderate. Intru altele protocoalele adunarei generali se publica, si ele voru spune restulu.

Ungari'a.

B.-Pesta „P. Lloyd“ face mare gratia romaniloru din Transilvani'a, cá nu'i mai vine se cera furci cá pedepsa pentru simpathii russesci, pentru-ca adaoge elu, astadi romanii sunt maniosi pe muscali din caus'a Basarabiei. Intr'aceea despre portarea diariiloru din Ungari'a preste totu si relative la cele publicate dupa Alföld in Nr. tr. ne venira unele apretiatiumi, caroru le vomu face locu cátu mai curendu.

✓ Din Comitatu Bihariei 11 Martiu. Se mergemu la Oradea in Consistoriulu plenariu! Pana ce matrea archidiececa metropolitana de Alb'a-Julia — in casu analogu — se aduna in sacrulu sinodu, si se pronuncia auctoritativu prin rostulu parintiloru sei veterani: noi vremu a spune episcop. nostru conditiunile pre langa cari ilu alegemu (Sim. Balintu in Act. sinodali de I. M. Moldovanu p. 37), pre atunci fiic'a eparchia suffragana de Oradea mare — poreclita culta si miluita — lamentéza pre afora cá vai de ea (a se vedé nr'i Gaz. si Obs. la locurile respective), in catu cei ce ni audu si asculta típetele doreriloru cu ven. redactoru alu „Observatoriulu“, li parému tristi, neconsolabili si aprópe desperati (nr. 12 sub nota).

In tempii acesti supremi: 100 de mii fl. in ventu, gimnasiulu de Beiusiu in apunere; Seminariulu domesticu de Oradea fara corona, fara Societatea de lectura; episcopii nu ni vinu pre usia, ci pre aiurea, nu pentru virtuti bisericesci si culturali, ci dupa informatiuni de cortesii; preotii Satu-Mariului cu poporulu seu aprópe de capu pentru stolariu etc. etc. Acum dupa ce a batutu si óra a 11-a, noi asessorii consistoriali din tractulu protopopescu alu Somesiului — lapadandu tanguirea ulterioara — apellamu publicu la toti fratii preoti diecesani si mai espressu la dom. asessori consistoriali a celoru 20 protopopiatu, apellamu cu tint'a din frunte: Se mergemu cu totii la Oradea in Consistoriulu plenariu! Si prin ce canalu? cu unu simplu Rogatoriu, ce rogu se urmedia in tocma: ori mai bine si mai demnu se'lu numimu: Manifestu.

Reverendissime si Illustre Domnule Vicariu!

Faci'a cu situatiunea trista si dubia a fonduriloru si instituteloru diecesane mai inalte de invetiamentu, subscrisii asessori consistoriali din tractulu protopopescu alu Somesiului, avemu onóre a ve rogá umilitu pre Reverendissim'a si Magnificentia Vóstra, cá pre Vicariu-Generalu-Capitulariu, se binevoiti in interessulu supremu diecesanu a ne invitá cátu mai curundu in Consistoriu plenariu.

siului, asia inse singuretatea in care traiesci, 'ti dá tempu de ajunsu, pentru-ca se'ti cultivi spiritulu. Tu nu esti lipsita de elu, dara se cere cá se'lu imbogatiesci prin lectura si prin meditatie. Bélota intempiná multe dificultati urmandu consiliiloru sororei sale, in urm'a invetiului ce contractase de a'si pierde tempulu prin nimicuri; dara punendu'si tóta silinti'a, ea reusi a face progresse surprindietóre in tóte sciintiele. Si filosofi'a consolandu-o de nefericirile ei, 'ea 'si recastigá éra si corpulentia de mai inainte si se facú frumósa precum nu fusese nici-odata. Intr'aceea barbatulu ei se desgustase asia de tare de ea, încátu desfiintia casatori'a sa cu ea. Acésta nefericire din urma o amenintia cu mórtea, dara sor'a ei Laidronetta reusi se o consoledie. Nu te supara, 'i dicea ea, eu cunoscú midiuloculu prin care'ti vei recastiga pe barbatulu teu; urmedia numai consiliiloru mele si nu'ti pase de nimicu.

Principele avendu unu fiu cu Bélota, care avea se fia urmatoriulu seu, nu se grabea de locu se'si ia o alta socia, ci cugetá numai se'si petróca bine. Lui 'i placea fórte multu se conversedie cu Laidronetta, si de câteva ori 'i dise, cá elu nu se va recasatori nici-odata, déca nu va affa o femeia totu asia de spirituala cá si densa. Dara déca ea va fi, 'i respunde cumnata-sa zimbundu, totu asia de urta cá si mine? Intr'adeveru, dómná, 'i respunde principele, acésta nu m'aru contraria de locu: cineva se deda si cu o facia urta, si a d-tale nu'mi mai pare asia respingátóre, de candu m'amu dedatu se te vediu mai desu si candu vorbesci, nu me opresce nemica se te affa chiaru frumósa. Si apoi dreptu se'ti spunu, Bélota m'a desgustatu de cele frumóse, si de cate-ori intelnescu cu vre-una, me temu se'i vorbescu, de frica se nu'mi respunda vreo sotisa.

(Va urmá).

(Filosofia adu'ca). Cineva a disu: „Nu cunoscú altu locu, unde se se intemple evenimentu mai multe, de catu in lume“.

Altcum profitamu a Ve asiguré despre fratiesc'a iubire si deosebita veneratiune.

Datu in Lipáu 10 Martiu 1878

umilitu in Christosu frati:

Ciriacu Barbulu m. p.

Protopopu Somesianu,
asessoru consistorialu.

Petru Ciceronescu m. p.,
parochu in V.-martu si asess. consist.

Ioanu Selagianu m. p.,
parochu in Borhidu si asessoru consist.

Acestu (Rogatoriu), astadi cu o mana pre cale oficiósa protopopesca sbóra la Oradea la Vicariatu; cu alt'a la publicitate la „Observatoriulu“; scopulu e santu si comunu. Ssuntemu convinsi, cá voru urmá rondu pe rondu toti asessorii de parola ai Satu-Mariului, cu carii, fratiloru Bihoreni li dicemu: Faceti voi asisderea! Dar' apoi cá se ne cunóscemu barbati devotati binelui diecesei, si pre cei ce se pitula, poftimu si rogamu dupa tramiterea la Oradea, se urmédie cuit'a publica in „Observatoriu“.

Nota. M. D. Vicariu e cum audimu de presentu in Buda-Pesta, socotimu consultu Rogatoriele ale tramite ex offo si express se sbóre, si de va fi lipsa, se spuna si celoru de la potere, cumca biserica gr. cat. de Oradea isi reclama imperiosu drepturile avitice autonomico-sinodali.

Datu cá mai susu.

— Din partile Fagetului, comitatu Carasiu (Abusuri si escese electorali). Restulu acestei corespondentie, a carei partea 1 esí in Nr. tr., este scrisu in termini de aceia, in cátu déca l'amu publica, dn. corespondente subscrisu Aristide, ar' veni in contactu cu procurorulu; de aceea noi din crutiare cátra dsa curmamu acésta publicatiune cu atatu mai virtosu, cá se si face onóre prea peste mesura mare unui subalternu, a carui portare dóre pe locuitorii unui cercu, a carui persóna inse nu mai interesédia pe nici o parte a publiculu cititoriu din alte tienuturi. Relative la casuri de acestea, rogamu pe dnii corespondenti a tiené mai alesu in dilele nóstre din aintea ochiloru in lini'a prima sistem'a, si numai in adou'a persónele. Sisthemele politice gubernementali, maximele, principiile, dupa care se governa si administra o tíera, acelea decidu, éra nu persónele, din care se compune machin'a gubernementale. Celu mai talentatu, mai activu si onorable functionariu, déca nu place auctoriloru sisthemei, déca elu nu se supune orbesce ca se o esecute, este delaturatu si substituitu prin altulu, cá-ci intr'o tíera cá Ungari'a si Transilvani'a se affa câte 10—20 in loculu unuia. In cátu pentru Banatu, Comitatele Aradu si Bihari'a, rogamu pe dn. Aristide si pe ori-cari alti lectori, cá se nu'si pregete a reflecta desu la istoricele cuvente a le imperatului Iosifu II citate mai pe largu in Nr. 14 alu „Observatoriulu“: „Die wallachische Nation wird noch immer auf eine sehr knechtliche Art behandelt“; apoi tóte acelea câte dice imperatulu in instructiunile sale despre ur'a cea cumplita, cá-ci tóte se potu aplica pana in diu'a de astadi. Se ne mai insemnamu inca una: Din padurea romanésca s'au taiatu totu-deauna códele (toporistile) la securile, cu care a fostu taiate padurile. (Red.)

Monarchi'a austriaca.

Vien'a, 12 martiu. Delegatiunile sunt adunate. Cea mai grea problema, ce au ele se deslege asta-data, este votarea unui creditu extra-ordinariu de 60 milióne fl, cerutu de catra ministrulu afaceriloru straine pentru unu scopu, pe care insusi comitele Andrasy nu póte séu nu voiesce a'lu defini mai d'aprópe. Pentru scopuri curatu bellice acea summa abiá ajunge la coperirea speseloru mobili-sarei; cá se intre in actiune, se cere summa indicitu mai mare, precumu se póte adeveri cu enormele cifre de sute de milióne din anii 1854/5, 1859 si 1866. Pentru cá se acopere spesele de occupare in Bosni'a si Hertiegovin'a, insusi comitele Andrasy respinse ideia ocuparei, prin discursulu seu tienutu in comisiunile delegatiuniloru. Pentru cá se insufle respectu Rusiei, precumu cugeta unele diarie magiare, este o ideia absurda. Asia dara nimeni nu scie care este scopulu acelor 60 mil., ceea-ce se prevede cá de siguru este, ca delegatiunile intrunite le voru votá.

De altmintrea parlamente si popolatiune in Austri'a propriu numita sunt fórte nemultumite cu starea actuala a lucruriloru. Las' ca mai nimene nu crede in pace durabila, chiar de la inchiaiarea pazei ruso-turcesci incóce, dar ii este poporulu prea de ajunsu cu enormele contributiuni, la cari este supusu pana acumu. Spiritulu ce domina in poporu

si-a aflatu expressiunea sa in cas'a deputatiloru in modu mai totu asiá de brutale, cá si in Buda-Pest'a. Intre altii deputatulu Schönener pe langa ce nu mai voi se scie de dualismu, plesni in faci'a ministeriului Auersperg, ca politic'a lui ar fi politica de castrati si de femei publice. Firesce ca presedintele l'a chiamatu in tonu infruntatoriu la ordine; Schönener inse par'ca nici n'ar fi auditu, merse mai departe infruntandu pe ministeriu si pe parlamentu si diecându-le cá sunt servili, cá-ci implinescu totu numai ceea-ce voiesce curtea.

Deputatulu Monti vorbi cu mai multa demnitate, citá inse din actele parlamentarie câteva cifre, pre catu de autentice, pre atata si desperatóre, precum de es., cá in anulu 1862 budgetulu speselor generalu ale intregiei Monarchie (Austri'a si Ungari'a cu tóte provinciile) a fostu de 389 mil. Acelasiu budgetu de spese redus numai la Cislaitani'a (Austri'a) pana in anulu 1876 crescuse cu 32 mil. mai susu, adeca cu totulu 421 mil. Adaugemu la acésta cifr'a budgetului speselor Ungariei numai cu 250 mil. face in totalu 671 mil. S'ar poté presupune dupa datin'a de mai inainte, ca o parte considerabile din acelu budgetu enormu l'ar inghití armat'a; inse nu este asiá, cá-ce in anulu 1862 budgetulu armatei erá de 136 mil., dar de la 1867 încóce delegatiunile l'au totu scadiutu, pana-ce in anulu 1877/8 ajunse numai 81 milióne. Spesele celoru-lalte ministeriuri in 1862 erá numai de 107 mil. in Cislaitani'a, care inse in periodulu dualismului au crescutu la 210 mil. Prin urmare sustinerea sistemii dualistice costa numai pe Cislaitani'a 103 mil. mai multu si cam totu atata pe Ungari'a. In fine Schönener inchiaia dicúndu: „Nu voi votá nimicu pentru scopuri bellice contra Rusiei, cá-ci noi slavii nu potemu dorí victoria contra Rusiei; acést'a ar fi a ne dori sinuciderea nóstra.“ Mari si grele cuvinte de la unu reprezentante slavu, pronuntiate in aceste momente critice in parlamentulu din Vien'a.

La situatiunea presenta.

Scirea despre inchiaierea pácei intre Russi'a si Turci'a este autentica; cu tóte aceste noi nici chiar astadi nu comunicámu conditiunile de pace. Caus'a este, ca acele pána acumu s'au publicatu in diariile straine numai din audite, in trei variante, asupr'a carora inse ministrii Angliei si ai Austriei au declarat in sedintie publice parlamentari, ca nici un' nu este autentica si cá pána in 14 Martiu nic ei insii nu le cunoscea pe cale oficiala; de aceea si sunt fórté ingrigeati si chiar irritati asupra Rissiei. Éta din ce cauza noi nu voiramu se apétimu pe publiculu nostru cu conditiuni de pace áttu de nesigure. Se speramu inse, cá in fine Russi'a nu le va mai tienea in secretu, ci le va cmunica lumei dupa testulu loru autenticu.

Congressulu dóra se va tiené, nu inse la Iaden-Baden, ci in Berolinu; dar chiar si viitoriulu acelui congressu este destulu de nesiguru, din cauza cá Angli'a inca nu s'a declarat, din contra ea face preparative bellice cá nici odata, de unde combina multi, cá déca nu mai multu, sensulu conditiuniloru de pace totu va fi transpiratu pána la Londra, si cá guvernulu Angliei prevede unele acte violente a le Rissiei, la care se dá respunsu numai lu tunulu. Diplomati'a se incerca a linisti spiritele; l'amea inse totu nu are nici o incredere in pace, cá luandu cá de regula exemplele din trecut, se teme cá chiaru din congressu va resulta o noua conflagratiune bellica.

Publiculu europenu se intaresce in acésta opiniune a sa si prin impregiurarea, cá Russi'a in locu se'si micșiorede armat'a, mai virtosu o imultiesce. Se mai observá in regiunile superiori inca si actitudinea guvernului romanescu, carele in locu de a desarma, isi concentrá divisiunile sale mai alesu in Olteni'a, cá si cumu s'ar prepara la o campania noua; anume divisiunea Anghelescu se concentra la Turnu-Severinu; a lui Cerchesu la Craiova; alui Racovitia la Bucuresci; éra divisiunea Leca, stationata la Vidinu si Calafatu, e destinata a veni la Pitesci, adeca in vecinatatea nóstra.

In Tesali'a, Macedoni'a si Epiru se versa neincetatu sange intre turci si greci, de si Greci'a si-a retrasu trupele sale. S'a sculat in popululu aceloru tieri si se bate cu furia pentru realizarea principiului nationalitatiei, cá adeca provinciile turcesci, despre care se va adevéri cá maioritaea locuitoriloru este grecésca, se fia incorporate la Greci'a.

Romania.

Bucuresci. Discursulu memorabile din 13/25 Februaru a. c. alu ministeriului presidente

Ioanu Brateanu, asia cumu s'a publicatu intregu dupa stenografia in Monitoriulu of., este unulu din cele mai lungi, acomodatu a se reproduce mai multu numai in diariile mari care esu in tote dilele; impregiurarea inse, cá elu arunca lumina preste adeveratulu decursu alu evenimenteloru din Romani'a, mai multu chiaru si de cátu alu dlui Cogalniceanu; apoi in consideratiune, cá parte mare a acestui discursu este de valóre istorica durabila, — cu tóta angustimea de spatiu la care suntemu de o camdata condamnati, totusi ne deciseramu a'lu reproduce si noi in cátiva Nri; cá-ci déca din 800 de abonati ai nostrii aru fi numai 1/3 parte care se nu'lu fia cititu nici macaru in estrase esite in alte diarie, acestia au totu dreptulu se céra publicarea lui si in acestu diariu alu nostru.

Discursulu dlui primu-ministru Ión C. Brateanu.

In sedinti'a de séra din 13 Febr. v. a Senatului.

Dintre oratorii opozitiunei, d. Boerescu a venitu si a espusu cestiunea ce ne preocupa intr'unu modu claru, éru nu cu insinuari si cu banueli, cumu a facutu d. Manolaki Costaki. Dsea ne-a disu, limpede si curatu: ati gresitu de la inceputu pána la sfirsitu, ati adoptatu unu sistem reu, si rezultatulu la care ati ajunsu e dorerosu pentru tíera, este nenorocitu. Prin urmare, au adaosu dlui, ve facemu gratia de a nu ve tramite inaintea Curtiei de casatiune, cu conditiune inse, ca se plecati acasa.

Cumu vedeti dloru, acusarile dlui Boerescu sunt: mai antaiu ca amu derogatu, ca ne-amu departatu de la politic'a nationala si traditionala, de la politic'a practica, positivista, care convine unui statu in conditiunea statului nostru; alu douilea, ca amu sfasiatu tratatulu de la Paris. Sfirsindu, a mai disu, nu numai ca amu comisu tóte aceste gresieli, déra ca, prin duplicitatea nóstra amu facutu pe intréga Europa se nu mai aiba incredere in noi.

Onor. d. Manolaki Costaki Iepurénu, séu d. Dim. Ghica, — nu tínu minte care din doi — ne-a spusu ca tóte acestea le-a scrisu unu diariu strainu. D. Boerescu inse nu le reproduce dupa vreunu diariu, ci le afirma de la sine, negresitu dupa câte 'i-au spusu agentii pe cari 'i are séu 'i tramite prin strainetate. Respundiendu acestoru acusatii, dloru senatori, se 'mi dati vola a le esamina impreuna cu dvóstra.

Ni se imputa c'amu facutu o conventiune cu Russi'a, pe cea din 4/16 Aprile, nu fiindu c'amu fostu nevoiti, ci pentru cá se ne aruncamu in aventuri, éru ca astadi tíer'a si noi toti suntemu victima aceloru aventuri. Prin ce dovediti, dloru, tóte acestea? Cu ce acte sustineti asemenea asertiuni? cá-ci trebuie se veniti cu probe candu afirmati ceva atátu de gravu. Spuneti-ne anume abaterile comise, probati ca ne putému dispensa de a face conventiunea, ca erau nescare va garantii ca Russii nu voru putea intra in Romani'a? Acusatiunile de felulu acesta le-asi intielege, déra nu intielegu de locu pe acelea ce ni se facu astadi, in modu nehotaritu, cu cuvinte vage si fara nici unu temei care se le dovedésca, care se le sustina.

D. Boerescu ne acusa ca reu amu facutu de amu incheiatu conventiunea? Déra putea veni óre dsea cu unu inscriu de la puteri, prin care se declare ca aru fi facutu ceva pentru noi, ca se-aru fi opusu a nu lasa se intre Russi'a in tíera fara voi'a nóstra? Apoi, dloru, e unu faptu necontestabile, ca puterile nu numai 'i-au lasatu, déra nici ce au voitu se se amestece intru nimic. Nu cum-va óre, fiindu-ca amu facutu noi o conventiune cu Russi'a, de aceea puterile garante au suferitu ca Russii se intre in Romani'a? E absurd, si fiindu absurd, nimeni nu póte sustiné una ca acésta.

Déra se mergemu si mai departe. Au conventiunea Romaniei cu Russi'a dat'a dreptu Russiloru se tréca Dunarea, se faca resbelu si se sdrobésca imperiulu otomanu? Fost'a conventiunea unu ce asia de puternicu, in cátu tóte puterile se taca si, din caus'a ei se stea smerite, cu arm'a la picioru, fara a cuteza se se opuna?

Déra vedeti bine, dloru, ca suntu interese capitale, puteri tari, si totu nu potu face nimica. Engliter'a se crede amenintata in interesele ei cele mai de capetenia, si totusi, cându Russii suntu langa Galipoli si in Constantinopole, — cá-ci odata la St. Stefan, suntu ca si in Constantinopole — Englitera hesita si sta pe ganduri. De doue-trei ori 'si a tramisu flot'a si de doue-trei ori 'si-a retrasu-o; éra cându in cele din urma s'a otaritu se intre in strimtórea Dardanelorulu, a disu ca a intratu nu cá ostila Rissiei, ci ca se sprijine si se apere pe crestini, pe supusii sei englesi. Nu déra noi putému opri resbelulu orientalu séu pe Russi'a de a trece se 'lu faca, cu séu fara conventiunea din 4/16 Aprile.

Ni se repete inse: — Suntemu ingrijati, tóta tíer'a e ingrijata. Apoi intrebú pe oricine, déca evenimentele cari au produsu resbelulu din Oriinte suntu de natura a ne ingriji numai pe noi? Nu suntu óre puteri europene cari trebuie se se fi ingrijindu totu atátu, déca nu mai multu? Sciti bine, si nu mai amu nevoia se declaru, ca guvernulu austro-ungaru areta, ca considera interesele séle jicnite, puse in pericolu; Engliter'a a amenintatu atátu de multu totu diu caus'a jicnirii intereselor séle; si cu tote acestea nu s'a trasu anca nici o pusca in Europa. Apoi aru fi vrutu óre d. Boerescu ca noi se stamu cu braciule incrucisiate, se dicemu ca pe noi ne ocrotesc tratatulu de la Paris? Intielegu se ne dica — cum s'a si disu de unii — ca trebuia se ne retragemu ostirea in Valachi'a mica — si amu fostu cu densa atátea lui numai in Valachi'a mica — séu se ne retragemu la munti, séu, — pa cumu au mai disu altii, la otarulu Rissiei, la H. u. ca se ne opunemu, cá se versamu sange, cá-ci sangele acela va esi in

viitoru o Romania mai frumósa. Intielegu aceste opiniuni, cá-ci totu mai spunu ce-va; déra nu intielegu pe d. Boerescu, care nu ne propune nimicu, déra care se marginesce a ne acusa. Si apoi ve intrebú in numele si pe comptulu cui vorbiti dvóstra?

D. B. Boerescu. In numele toturor nuantielor partitului conservatoru.

D. I. Brateanu, primu-ministru. In numele „Pressei“, „Timpului“, etc.? Apoi dvóstra ne acusatí ca amu trecutú Dunarea? Dvóstra care ne indemnati s'o trecemu mai in graba? Nu credu ca e acumu momentulu se facemu ceea ce dise francesulu, se ne spalamu rufele murdare, — si suntu unele fórté murdare — inaintea lumii care se uita la noi. (Aplause).

(Va urma).

Sciri diverse.

(In Romani'a ofertele patriotice se imultiescu.) D. Aman din Craiova a depusu la cas'a de dotatiune a óstei, in numele magistratiloru din Oltenia, sum'a de lei noui 8000 pentru ajutoriulu familielor celoru caduti pe campulu de onóre; s'a depusu asemenea la aceeași casa suma de l. 3869 b. 25, produsulu represintatiunii date in Teatrulu celu mare de o societate de diletanti.

D. Ion Diaconovici din Suceva a oferitu pentru acelasu scopu o obligatiune domeniála de 1000 lei si d. S. Ch. Daniel din Iasi 5000 lei, in cinci obligatiuni domeniále.

Asemenea fapte suntu mai pre susu de orice lauda.

Comitetulu permanentu si primariele rurale din judetiulu Dorohoiu au oferitu sum'a de lei 14,820 bani 76 pentru cumparare de arme si 150 pentru cojóce, flanele, etc.

(Dlu Rossi), ilustrulu tragedianu, dupa-ce 'si inchiaia seri'a representatiuniloru cu societatea sa italiana in Bucuresci, a pusu la dispositiunea MSale Dómnei 2000 franci spre a se imparti la ambulantiile romane, ér MSa Domnitoriulu l'a numitu officiaru alu ordinului „Stéu'a Romaniei“.

(Religiunea crestina) cuprindiendu invetiaturi despre credinti'a si faptele bune crestinesci pentru scótele elementarie de ambe sexele de Ioanu Popea prof. la gimn. r. gr. or. din Brasiovu. Acést'a este titlulu unei cárticele scrise intr'o limba alésa, dara cu ortografi'a cu cedile.

(Notabilii din Vidinu), precumu ne spune R. L. dupa visit'a de eticheta, ce au facutu generalului Manu, s'au mai prezentatu odata inaintea dsale, rogandu'lu se aduca la cunoscenti'a M. S. Domnitoriului, si se'lu intrebe respectuosu in numele lor, déca Vidinulu va remané séu nu sub stapanirea romana. Candu respunsulu ar fi afirmativu, notabilii musulmani au declarat, ca ei voru remané pe la locurile lor, la dia contra voru emigrá cu totii.

Conversatiuni national-economice.

Schitie din sciinti'a foresteriala.

(Dedicatú fostiloru mei colegi si amici romani dela academia.)

(Urmare si fine.)

Demostrarea acestoru adevériu greu sentite, credu cá e de prisosu; tierile desbracate de paduri ne convingu indestulu. Cá esemplu voi aduce numai Romani'a. Camu inainte cu vre-o doi — trei ani cetisemu o eremiada destulu de caracteristica a unui mandatariu poporalu de acolo, in care se plangeá tare asupra urmariloru funeste, — intinderea devastarii paduriloru —, indemnandu totodata la o economia mai rationala si patriotica.*)

De altminteala ori-cine scie, cá aerulu in paduri sau in giurulu paduriloru e multu mai curatu si próspetu cá in orasie sau in locuri vaste. In regiunile avute de paduri temperatur'a e mai regulata si constanta, descarcaturile meteorice, (ploile etc.) dese si — abundante, dupa cumu aréta observatiunile facute; — caldurile inadusitorie si secetele indelungate ce usca si ardu vegetatiunile, suntu raritati.

Pre langa influinti'a directa a paduriloru asupr'a societatii si naturei omenesci, mai esista anca si-o influintia indirecta.

Dupa cumu scimu, prosperitatea economiei rurale e conditionata anca si dela clim'a locala, ér' acésta depinde — primo casu — dela natur'a si insusirile locuriloru de impregiuru. Déca suntu paduri in apropiare, atunci influinti'a lor si prin urmare si clim'a, nu póte fi decátu favoritoria agriculturii.

In multe locuri agronomi'a are de-a se luptá cu cele mai multe si mari greutati, fiindu espusa tuturoru capricielorulu elementari, si acésta numai din simpl'a cauza cá, prin vanitatea ómeniloru, fura lipsite de binefacutori'a protectiune a paduriloru.

Orb'a devastare a paduriloru a facutu, cá tienuturi intregi se remana neproductive, cari acumu, cá totu atáti inimici infricosiati, amerintia la totu momentulu vecinatatile cu nimicire si astrucare totala. Acestia suntu marile de nasipu volante (sboratoriu).

In aceste vulcane neardietorie anca locuía odiniora anticulu dieu Silvanu. Elu ftu alungatu, éra loculu lasatu in voi'a naturei. Acést'a dupa ce consumá prin puternicia ei factori — sóre si ventu — tóte partile si resursele nutritorie ale pamentului, 'lu desbiná, sfaramá, restóre si usiurá facundu-lu — cu incetulu — aptu de-a poté formá nori de nasipu, de-a caroru activitate infricosiata ne istoriescu prea adeseori nefericiti locuitori din apropiarea mariloru.

Asiediarea si cultivarea ulterioara a acestoru desiurturi sboratorie anca de-multu le privesce sciinti'a

*) De altminteala Ungari'a etc. suca nu stau mai bine, ba póte mai reu.

